

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Романюка Михайла Феодосійовича на тему:
«Спеціальне судове провадження (in absentia)»
представлену на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081
«Право»

Актуальність дисертаційної роботи.

Актуальність теми «Спеціальне судове провадження (in absentia)» зумовлена необхідністю притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які переховуються на тимчасово окупованих територіях України, в державі-агресорі чи інших країнах, що є ключовим для забезпечення невідворотності покарання, особливо під час воєнного стану.

Цей інститут став одним із найважливіших інструментів українського правосуддя, оскільки дозволяє захистити інтереси держави та права потерпілих навіть за фізичної відсутності обвинуваченого в залі суду.

Ключові чинники актуальності теми

1. *Виклики воєнного стану та окупації*: масштабні воєнні злочини, злочини проти національної безпеки (державна зрада, колабораціонізм) та агресія рф вимагають дієвих юридичних механізмів. Інститут *in absentia* дає змогу судити комбатантів, колаборантів та топчиновників рф, які фізично недосяжні для українських правоохоронців.
2. *Забезпечення прав потерпілих*: процедура гарантує жертвам воєнних та інших тяжких злочинів право на справедливий суд, встановлення істини й подальше відшкодування збитків (зокрема через конфіскацію майна засуджених).
3. *Дотримання міжнародних стандартів*: важливим науковим і практичним завданням є збереження балансу між ефективністю правосуддя та дотриманням прав людини. Дослідження теми допомагає вдосконалити процедуру так, щоб «заочні» вироки визнавалися за кордоном і не скасовувалися Європейським судом з прав людини (ЄСПЛ).
4. *Проблеми реалізації права на захист*: актуальним залишається аналіз ролі адвоката (зокрема від системи безоплатної правничої допомоги). Захисник змушений формувати позицію без прямого контакту з

клієнтом, що створює серйозні процесуальні складнощі й потребує ретельного вивчення.

5. *Дискусійність та недосконалість законодавства*: норми глави 24-1 Кримінального процесуального кодексу України (КПК) регулярно змінюються. Науковці та практики постійно шукають оптимальні алгоритми належного повідомлення особи, підстав для початку такого провадження та процедури можливого повторного судового розгляду після затримання засудженого.

З огляду на наведене, спеціальне судове провадження (*in absentia*) є стратегічним інструментом українського правосуддя в умовах воєнного стану, що забезпечує невідворотність покарання для осіб, які переховуються від слідства. Водночас головним викликом для законодавства залишається балансування між ефективністю заочного засудження та неухильним дотриманням міжнародних стандартів прав людини і права на захист. Вважаю, що обрана Михайлом Феодосійовичом Романюком тема є украй актуальною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Актуальність дисертації підтверджується також тим, що вона відповідає науковому напрямку кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 з підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Львівського державного університету внутрішніх справ за тематикою наукових досліджень і науково-технічних розробок на 2024-2027 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ № 454 від 11.06.2020 р. та відповідно до плану науково-дослідної роботи Львівського державного університету внутрішніх справ (у межах теми «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти», номер державної реєстрації 0124U005075).

Наукова новизна.

Дисертаційна робота Романюка Михайла Феодосійовича є комплексним дослідженням, спрямованим на теоретичне узагальнення та нові пропозиції вирішення наукового завдання, що має вагоме значення для подальшого розвитку спеціального судового провадження (*in absentia*) та має безумовну наукову новизну, яка полягає в тому, що вперше:

- сформульовано та охарактеризовано етапи регламентації спеціального судового провадження у період незалежності України з

1991 року, а саме: *I етап* : 24.08.1991 – 18.11.2012 р. – період дії положень КПК України 1960 роки, якими закріплено умови розгляду справи в засіданні суду першої інстанції за відсутності підсудного та не визначено порядок здійснення такого судового провадження, гарантії прав підсудного; *II етап*: 19.11.2012 – 15.01.2014 р.р. – початковий період дії положень КПК України 2012 року, під час якого було відсутнє унормування спеціального судового провадження; *III етап*: 16.01.2014 – 2.02.2014 р. – унормування процедури здійснення заочного кримінального провадження (шляхом доповнення окремої глави КПК України 41-1 «Заочне кримінальне провадження»), яка фактично не була застосовною внаслідок недосконалої регламентації та короткого періоду дії даних положень; *IV етап*: 3.02.2014 – 30.10.2014 р. – дія положень КПК України 2012 року, в яких відсутнє унормування спеціального судового провадження; *V етап*: 31.10.2014 р. – по теперішній час – закріплення спеціального судового провадження у сучасному вигляді з неодноразовими нормативними трансформаціями;

- комплексно визначено напрями підвищення ефективності здійснення спеціального судового провадження, що охоплюють не лише удосконалення законодавчої бази, але й реформування організаційної структури системи кримінальної юстиції, модернізацію матеріально-технічного забезпечення, підвищення рівня професійної підготовки суддів, працівників апарату суду та адвокатів, а також активізацію просвітницької діяльності серед усіх учасників кримінального процесу та громадськості;
- запропоновано створення Реєстру спеціалізованих захисників для залучення до проваджень *in absentia* адвокатів з відповідною підготовкою, що враховує міжнародні стандарти захисту та особливості роботи у кримінальних провадженнях про воєнні злочини і злочини проти основ національної безпеки.

Науково важливим є той факт, що вивчення теоретичного підґрунтя проблеми дало змогу *удосконалити*:

- розуміння спеціального судового провадження як особливого порядку судового провадження, що здійснюється за відсутності обвинуваченого, який ухиляється від кримінальної відповідальності,

оголошений у міжнародний розшук із забезпеченням належної процедури дотримання його прав;

- наукову позицію про функціональне призначення спеціального судового провадження, яке полягає у таких аспектах: по-перше, дотриманні балансу прав потерпілого та обвинуваченого, який ухиляється від кримінальної відповідальності; по-друге, забезпеченні невідворотності притягнення особи, яка ухиляється, до кримінальної відповідальності та її покарання після з'явлення або доставлення до суду; по-третє, забезпеченні офіційного осуду держави осіб, які вчинили кримінальні правопорушення; по-четверте, забезпеченні розгляду кримінального провадження в розумні строки та збереженні доказів, які з плином часу можуть зникнути, втратити властивості;
- розуміння сутності та змісту юридичних та фактичних підстав здійснення спеціального судового провадження;
- визначення порядку здійснення спеціального судового провадження як цілісної системи виняткових процесуальних норм, які регламентують особливу процедуру судового розгляду кримінального провадження за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) та виконують функцію гарантування балансу між ефективністю правосуддя та захистом прав і свобод усіх учасників судового провадження;
- систематизацію та характеристику елементів порядку здійснення спеціального судового провадження: 1) ініціювання прокурором здійснення спеціального судового провадження шляхом подання відповідного клопотання із належними доказами того, що обвинувачений знав або повинен був знати про кримінальне провадження та умисно ухилявся від явки до суду; 2) розгляд судом клопотання, перевірку обґрунтованості підстав для здійснення спеціального судового провадження, заслуховування позицій сторін і ухвалення рішення щодо можливості його здійснення; 3) забезпечення обов'язкової участі захисника на всіх етапах провадження; 4) інформування обвинуваченого про проведення процесуальних дій і прийняті судові рішення; 5) повне, всебічне й об'єктивне дослідження судом усіх поданих доказів; 6) здійснення судового розгляду з урахуванням можливості відновлення загального порядку провадження;

- нормативні підходи до забезпечення належного повідомлення підозрюваного та обвинуваченого у кримінальному провадженні, що здійснюється в порядку *in absentia*; обґрунтовано необхідність комплексного перегляду чинної моделі повідомлення та запропоновано зміни до КПК України, які передбачають: обов'язок органів досудового розслідування та прокурора фіксувати всі доступні заходи встановлення зв'язку з особою (у тому числі через Інтернет, соціальні мережі, електронну пошту, месенджери та родичів); надання суду повноваження перевіряти не лише факт надсилання повісток, а й реальні докази можливості обвинуваченого дізнатися про провадження; закріплення переліку додаткових заходів комунікації у разі неможливості вручення повістки за офіційною адресою; а також вимогу мотивувати в судовому рішенні вичерпність вжитих заходів та відсутність порушення права на захист. На підставі цього запропоновано нову редакцію ч. 8 ст. 135 КПК України.

Подальшого *розвитку* набули:

- характеристика умов здійснення спеціального судового провадження, серед яких виокремлено: 1) вік особи (обвинуваченим є неповнолітній); 2) обвинувачення особи у вчиненні певних видів злочинів, зазначених у ч. 2 ст. 297-1 КК України; 3) переховування обвинуваченого від органів суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності; 4) обізнаність обвинуваченого про розпочате кримінальне провадження);
- положення про те, що на основі порівняльного аналізу законодавства Боснії і Герцеговини, Хорватії, Грузії, Німеччини, Румунії, Іспанії, Нідерландів, Республіки Молдова та Великобританії, а також із урахуванням правових і практичних викликів, зумовлених російською агресією проти України, обґрунтовано варіативність зарубіжних моделей спеціального судового провадження (*in absentia*) та визначено перспективні напрями їх імплементації в національне кримінальне процесуальне законодавство з метою підвищення його ефективності й відповідності сучасним умовам;
- обґрунтування недосконалості унормування інституту спеціального судового провадження, що зумовило формулювання пропозицій про закріплення окремим параграфом § 3 «Особливості спеціального

судового провадження кримінальних правопорушень» у главі 30 «Особливості порядку провадження в суді першої інстанції»;

- положення щодо забезпечення права особи, засудженої у порядку спеціального судового провадження (*in absentia*), на ефективний перегляд судового рішення, зокрема шляхом законодавчого закріплення порядку оскарження або повторного розгляду вироків, ухвалених *in absentia*;
- наукове обґрунтування вдосконалення нормативно-правового регулювання спеціального судового провадження шляхом уніфікації термінології, закріплення його особливостей у структурі КПК України, уточнення підстав для його здійснення та переліку злочинів, удосконалення порядку дослідження доказів і забезпечення обов'язкової та активної участі захисника, а також визначення процедур подання й розгляду клопотань про проведення такого провадження, у зв'язку з чим сформульовано пропозиції до окремих статей КПК України.

Практична значущість роботи полягає в тому, що висновки та пропозиції, розроблені автором, можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для подальшого опрацювання та вдосконалення теоретичних і праксеологічних основ здійснення спеціального судового провадження (*in absentia*); правотворчості – висновки і пропозиції можуть бути враховані при розробці законодавчих актів із метою удосконалення положень щодо спеціального судового провадження (*in absentia*); правозастосуванні – для підвищення ефективності здійснення спеціального судового провадження (*in absentia*); освітньому процесі – під час викладання дисциплін «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства», а також підготовки підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів із зазначених дисциплін.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення дисертації обґрунтовані й відображені у висновках. Найбільш суттєві результати, що були одержані здобувачем, достатньою мірою обґрунтовані, відповідають меті та завданням роботи, викладені у загальних висновках та висвітлені в опублікованих працях. Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується достатньою

апробаційною базою здобувача (результати дослідження, його основні висновки й рекомендації оприлюднені на трьох науково-практичних науково-практичних заходах).

Достовірність отриманих результатів забезпечується методологічною основою дисертації, яку становлять загальнонаукові та спеціально-наукові методи. Їх застосування у дисертаційному дослідженні Романюка Михайла Феодосійовича обумовлюється системним підходом, що дає можливість досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. Зокрема, системно-структурний метод дав змогу дали змогу розглядати спеціальне судове провадження як складний правовий інститут, визначити його місце у кримінальному процесі та взаємозв'язок з іншими елементами правової системи, охарактеризувати особливості процесуального порядку здійснення спеціального судового провадження, виявити його структурні елементи, а також визначити взаємодію між судом, сторонами та іншими учасниками процесу. Логічний аналіз використано для формулювання цілісної концепції предмета дослідження та обґрунтування висновків щодо сутності й ефективності провадження. Історико-правовий метод використано для дослідження етапів становлення й розвитку інституту спеціального судового провадження у національному законодавстві, що дозволило простежити еволюцію підходів до його регламентації та гарантій прав учасників процесу. Компаративний (порівняльно-правовий) метод застосовано під час аналізу міжнародного досвіду правового регулювання спеціального судового провадження, а також для порівняння вітчизняних і зарубіжних моделей процесуального порядку та стандартів захисту. Формально-юридичний метод використано для аналізу чинного законодавства України, міжнародних угод, підзаконних актів, судових рішень та практики їх застосування, що стало підґрунтям для визначення підстав і умов здійснення, а також порядку оскарження судових рішень у спеціальному провадженні. Функціональний метод забезпечив розкриття функціонального призначення спеціального судового провадження, зокрема, балансування інтересів потерпілих і обвинувачених, забезпечення невідворотності притягнення до відповідальності й ефективного захисту прав. Прогностичний метод сприяв формулюванню авторських пропозицій щодо удосконалення законодавчого регулювання та визначення перспективних напрямів розвитку інституту спеціального судового провадження. За допомогою документального аналізу

проведено детальне вивчення судових рішень і матеріалів кримінальних проваджень щодо здійснення спеціального судового провадження.

Характеристика основних положень роботи. Дисертація складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Логіка і послідовність викладу тексту наукової праці підпорядковуються виконанню поставлених завдань дослідження. Список використаних джерел містить 219 найменувань, що свідчить про виконання роботи на високому сучасному науковому рівні.

Ретельний науково-теоретичний аналіз дисертаційної роботи М.Ф. Романюка дозволив виокремити сильні сторони наукового дослідження, що є значущим внеском у наукову теорію та практику.

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичну значущість отриманих результатів, особистий внесок здобувача, подано відомості щодо апробації отриманих результатів та їх впровадження.

У першому розділі дисертації здійснено ретроспективний аналіз наукових джерел та досліджень та зроблено висновок, що інститут *in absentia* має глибокі історичні корені та розвивався протягом усього часу існування кримінального процесу, в межах обвинувального, розшукового (інквізиційного) та змішаного (слідчо-судового) типів. Визначено, що під спеціальним судовим провадженням слід розуміти особливий порядок судового провадження, що здійснюється за відсутності обвинуваченого, який ухиляється від кримінальної відповідальності, оголошений у міжнародний розшук із забезпеченням належної процедури дотримання його прав. Спеціальне судове провадження слід розглядати як особливу форму кримінального провадження, яка забезпечує диференціацію кримінальної процесуальної форми завдяки наявним відмінностям від звичайного порядку кримінального провадження. З урахуванням наукового аналізу полярних думок доведено, що спеціальне судове провадження є засобом досягнення компромісу між забезпеченням своєчасного правосуддя та забезпеченням права особи на справедливий суд. Дослідження міжнародно-правової основи здійснення спеціального судового провадження засвідчило той факт, що забезпечуючи право особи на особисту присутність у судовому процесі міжнародно-правові акти допускають можливість здійснення кримінального

провадження за відсутності підозрюваного, обвинуваченого, але за умови дотримання певних умов та процедур з метою забезпечення права особи на справедливий суд

Другий розділ присвячений підставам, умовам та організаційному порядку здійснення спеціального судового провадження. Зокрема проаналізовано підстави, умови та процесуальний порядок здійснення спеціального судового провадження, а також судові рішення, які приймаються під час спеціального судового провадження та порядок їх оскарження. Виснувано, що підставами здійснення спеціального судового провадження є основні правила, на яких базується здійснення даного виду провадження, водночас, умовами здійснення спеціального судового провадження є обставини, які роблять можливим здійснення спеціального судового провадження. Умови здійснення спеціального судового провадження чітко не визначені у законі як такі, але виокремлені автором як обставини, що роблять можливим здійснення спеціального судового провадження. З'ясовано, що порядок здійснення спеціального судового провадження є комплексною, взаємопов'язаною системою виняткових процесуальних норм, що детально визначають специфічну процедуру розгляду кримінального провадження у разі відсутності обвинуваченого (*in absentia*). Здійснено систематизацію судових рішень у спеціальному судовому та розкрито процесуальний порядок їх оскарження.

У третьому розділі проаналізовано регламентацію спеціального судового провадження у законодавстві тих держав, які перебували або перебувають в умовах збройного конфлікту (міжнародного чи неміжнародного характеру), іншого надзвичайного стану чи мають досвід проведення спеціального судового провадження по воєнних злочинах, з метою підтримки судової гілки влади України у її зусиллях забезпечити справедливість в умовах агресії з боку російської федерації. Також окреслено напрями підвищення ефективності здійснення спеціального судового провадження.

У результаті аналізу наукової проблеми сформульовано наукові положення різних рівнів новизни, а також основні теоретичні положення та розробки, що характеризують наукову новизну дослідження, теоретичне і практичне значення його результатів, одержані дисертантом самостійно.

Слід зазначити, що кожний розділ дисертаційного дослідження має свою наукову значимість, слугує науковим підґрунтям для наступного розділу, у результаті об'єднання усіх розділів вимальовується цілісне дослідження, вагомість якого підтверджується використанням автором теорії багаторівневої методології, що створює можливості для розв'язання проблематики спеціального судового провадження.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором.

Основні наукові положення дисертаційного дослідження М.Ф. Романюка, висновки та рекомендації достатньо повно представлено у друкованих працях: 4-х статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях, перелік яких затверджено МОН України, а також 3 тезах доповідей на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах.

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають значення для розвитку вітчизняної науки і практики.

Оцінюючи у цілому позитивно дослідження Романюка М.Ф., вважаю за доцільне висловити кілька міркувань та побажань.

Зауваження до змісту та оформлення дисертації.

1. У підрозділі 2.3 дисертант аналізує порядок оскарження судових рішень, винесених у спеціальному судовому провадженні. Цілком слушною є позиція, що задля гарантування справедливого судового розгляду законодавець закріпив у КПК України норми про обов'язкову участь захисника у кримінальному провадженні щодо осіб, стосовно яких здійснюється спеціальне досудове розслідування та спеціальне судове провадження (ст. ст. 52, 297-3, 323 КПК України). Далі дисертант вказує, що слідчий, прокурор, слідчий суддя або **суд** повинні гарантувати участь захисника у таких процесах. Для цього вони **зобов'язані доручити** відповідному органу чи установі, яка уповноважена надавати безоплатну правничу допомогу, призначити адвоката для захисту за призначенням, що прямо закріплено у статті 49 КПК України. Саме таку позицію займає і суд касаційної інстанції, що підтверджується, зокрема постановою Верховного Суду від 10 вересня 2024 року у справі №761/21398/22. У зв'язку з цим хотілося б почути думку дисертанта, чи зобов'язаний (має право) суд доручати відповідному органу призначити такого захисника

на стадії апеляційного чи касаційного провадження? Бо такі вимоги на практиці конфліктують, наприклад, з першим стандартом Розділу 1 «Загальні стандарти надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі» щодо узгодження правової позиції з клієнтом на початку надання допомоги, так і шостим стандартом Розділу 3 «Окремі стандарти надання безоплатної вторинної правової допомоги під час судового провадження» щодо обов'язку скласти апеляційну та касаційну скарги та здійснювати захист при їх розгляді (Стандарти якості надання безоплатної правової допомоги у кримінальному процесі, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 25 лютого 2014 року). Бо навіть Розділ 5 «Окремі стандарти надання безоплатної вторинної правової допомоги у спеціальному досудовому розслідуванні (*in absentia*)» вказаних стандартів, який стосується певних особливостей цієї процедури, не містить вказівок щодо оскарження заочних судових рішень. Фактично в спільноті БПД, наскільки мені відомо, досі не розв'язана дискусія про те, чи повинен захисник за дорученням у будь-якому разі оскаржувати вирок, винесений *in absentia*, за відсутності прямої та беззаперечної вказівки підзахисного про таку допомогу (та й узагалі відсутності зв'язку з ним від початку надання допомоги), або доручення суду.

2. На стор. 176 дисертант пропонує встановити безумовне право особи, засудженої *in absentia*, на новий судовий розгляд (*re-trial*) після її затримання або добровільної явки, якщо не були дотримані умови її належного повідомлення чи представництва, оскільки цей механізм має дозволяти новий судовий розгляд по суті, включаючи дослідження нових доказів. Чи не є така позиція безспірною з огляду на наступне:
 - проведення спеціального судового провадження (*in absentia*) вимагає колосальних ресурсів суду, прокурорів, адвокатів (БПД) та експертів. Автоматичний *re-trial* фактично перекреслює роки роботи правоохоронної та судової систем, змушуючи запускати процес з нуля;
 - в умовах хронічного кадрового голоду в українських судах та надмірного навантаження на суддів, повторний розгляд масштабних багатотомних справ (наприклад, щодо воєнних злочинів чи

держзради) заблокує роботу судів для розгляду інших, не менш важливих справ;

- держава вже один раз профінансувала заочний процес (робота суддів, секретарів, прокурорів, оплата призначеного державою захисника, залучення експертів). Новий розгляд означає повторне виділення коштів на ті самі процесуальні дії;
- потерпілі від тяжких злочинів та свідки, які вже пройшли через стрес під час надання свідчень у заочному процесі, будуть змушені знову з'являтися до суду, бачити обвинуваченого та повторно переживати травмуючі події. З плином часу свідки можуть виїхати за кордон, змінити місце проживання або померти. Оскільки захист у новому процесі вимагатиме їхнього особистого допиту (принцип безпосередності дослідження доказів), неможливість їх викликати поставить під загрозу винесення справедливого вироку, що грає на руку виключно злочинцю;
- усвідомлення того, що будь-який заочний вирок, досягнутий надважкою працею, може бути автоматично анульований простим фактом появи засудженого, нівелює стимул якісно розслідувати такі справи за процедурою *in absentia*;
- чинний КПК України вже містить інструменти захисту для осіб, засуджених заочно. Вони або їхні захисники мають право оскаржити вирок у загальному порядку, якщо вважають, що права на захист чи сповіщення були порушені.

Зазначені мною міркування та побажання не завадили загальному позитивному сприйняттю даної дисертації та мають характер рекомендацій. Представлена дисертаційна робота є завершеною; сформульовані у ній положення, результати та висновки становлять наукову й практичну цінність.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. При детальному розгляді дисертаційної роботи порушень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок.

В цілому дисертаційна робота Романюка Михайла Феодосійовича «Спеціальне судове провадження (*in absentia*)» є цілісною, самостійною, завершеною роботою на правах рукопису, яку виконано за актуальною темою з використанням адекватних методів дослідження. Робота характеризується

чіткістю змісту, містить науково обґрунтовані науково-теоретичні результати, які мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення, свідчать про особистий внесок здобувача та достатньо повно представлені у наукових працях. Дисертація відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019), та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор, Романюк Михайло Феодосійович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

Рецензент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін навчально-наукового інституту
права та правоохоронної діяльності
Львівського державного
університету внутрішніх справ**

Оксана БРОНЕВИЦЬКА